

ցիք մտածելով որ ողջ մնալը նե՛ իրենց երկրին շատ մեծ օգուտներ կընար ընել, մահուանը վրայ ցաւելլու իրաւունք ունին :

— Պաշտպանութեան երեւելի քօթանիստ հեղինակներուն մէկն է Պ. Վասպէ. որ իր գրութիւնը Պրաւաստայի մէջ գրելու չենք ինքի հասնելով, և աշխարհքիս բնաւ մէկ կողմը չի կրնալ ըլլալը չի գիտնալով, իրեն խօսքին հաւատարմութիւնը հաճութիւն տուող խել մը մարդիկ իրեն կարգադրածին պէս ընկերութիւն մը հաստատելու համար հիւսիսաւ յին Վարկիայի անտառները չենցընելու խրկեց. որով առանց յատուկ այս բանիս վրայ դիտարկութիւն մը ունենալու՝ Պաշտպանութեան քանի մը չունեւոր մարդիկ՝ որ իրենց տեղը կենային նե՛ խառնութիւն կրնային հասնել, կամ խառնարարներուն գործակից կրնային ըլլալ, Պաշտպանութեան հեռացայ :

Փարիզու աղբային ժողովոյ անդամները այս մարդոյ վրայ կատարած ընելու պատճառ ունենալով՝ հոկտեմբեր 23 ին մարդ խրկեցին ասոր տունը կը խել տուին. և ասան մէջէն գտան 14 ին-ֆէնի. և շատ մը պատերազմական պիտոյք. որ մայիսի 15 ին աղբային ժողովարանը կոխած ատենուան համար ըրած պատրաստութիւններն էին : Ուստի Պ. Վասպէ բռնուեցաւ բանորդ դրուեցաւ. գաղափարներ պիտի տեսնուէին :

— Պաշտպանութեան Իօսէ Իօսէ բաժնին Ուէն ըստ ուսած վիճակէն յան Ուէն Վիւնստ անուն մէկ մը սոսկալի մէկ յանցանքի մը համար գաղափարական վիճակ մեռնելու գաղափարներ էր, և գաղափարութեան երկու ամիս անցնելէն ետքը վիճակոյն գործադրութիւնը եղաւ : Սահապարտութեան յանցանքով գաղափարութեան ընդունալու պատճառով մեռնելու մէջ քիչ կը գտնուէին, որուն պատճառով ինքն աւտոր պէս սրտառու է և ջերմեանդութիւն շարժող ըլլայ. ուստի պատշաճ սեպեցինք հոս դնել ինչպէս որ լիւիւիլ օրագիրը հոկտեմբեր 31 հրատարակած թերթին մէջ կը գտնուէ, Հաւաքաքաղութիւնը ըստ օրագրէն առնելով :

Իստապարտութեան մինչեւ մեռնելու ժամաւ նախ ուր տեսներ նե՛ կընէր որ արդարութեամբ գաղափարութեամբ է. և կ'արժէ որ ինքը ուրիշ մարդոց օրինակ ըլլայ : Եւ ներում ուղեւոր համար աղբարարի գրեց նե՛ իր կամօքը չէր, բարեկամներուն յորդորելով և թախանձելով էր, մանաւանդ իր փաստաբանին. բայց ինքը սրտանց կ'ուզէր որ սպերը չընդունուէին, ինչպէս որ չընդունուեցաւ ալ : Սեռնելէն քանի մը օր առաջ խոտովանահայրը ասոր աղաչանքը զննելով հաղորդութիւն տուաւ. և այս հաղորդութիւն առնելուն հանդէսը՝ որ բանտին մէջ եղաւ, շատ սրտառու է մէկ տեսարան մըն էր : Վահանայի սրտիկ շարժական սեղան մը շինեց հոն. վրան մէկ սրտիկ ճրագ մը վառեց. բանտին պահապաններուն մէկն ալ փայտաշէն մէկ խաչելութեան արձան մը դրաւ : Իստապարտութեան զոհերը ծոռնիկ վրայ եկած էին. դաւապարտելոյ զոհման ճշմարտութիւնը յայտնի կ'երեւէր. և հաղորդութիւն առնելու ժամանակը լալով և հեկեկալով կ'ըսէր. չե՛մ արժանի ելիլ ընդ յարկաւ իմօքս. և կուրծքին զարկած ատենը ձեռքը կապուած երկաթներուն չընկնողը բանտը կը թնդացնէր : Վահանային և բանտապահներուն սիրտը անանկ փոխկեցաւ այս տեսարանէս, որ աչքերնուն արցունքը չի կրցան բռնել : Վահանայի սուրբ հաղորդութիւնը սեղանէն առաւ և մահապարտին կը տանէր նե՛ բոլոր բանտարկեալները և բանտին պահապանները գլուխին բացած, գլուխնին ծռած և ծոռնիկ վրայ եկած էին :

Տ. Պառեքաճանային, որ եօթնամեայ օրուր նե՛ ի վեր գաղափարներուն քովէն գրեթէ չէր զատուէր, և բոլոր աւետարանական եղբայրներութիւնը ի գործ կը գնէր, առտուն ժամ վեցին երկու բանտապահի ընկերութեամբ բանտը մտաւ : Բանտարկեալը թէպէտ երկաթն էր, բայց հանդիստ քնայեր էր : Բանտապահին ձեռքի ճրագին լայս աչքին զարնելով արթնացաւ. եկողներուն գալիքը թէպէտ չէր յուսար, բայց ոչ վախ մտաւ սիրտը և ոչ զարմանք : Վահանայի պէտք եղած ըզգուշութիւնները գործածելով իմացուց որ մեռնելու ժամանակը մօտ է, մարդը ելաւ հանգարտութեամբ հաղուեցաւ, մեռնելու տարած մարդոց վրայ սովորական եղած պատրաստութիւնները աւտոր վրայ ալ ըրած ատենին չի շփոթեցաւ, քահա՛նայն ալ հոգեվարդներուն վրայ ըսուեցաւ աղօթք կարդալ. և ժամ եօթնին իր խոտովանահօրը հեռադատարարութեան սենեկաւոր կառքը նստաւ, գլուխաւոր տեղը երթալու : Հոն որ հասան, Վիւնստ խոտովանահօրը հետը գլխաւոր տեղին աստիճաններէն վեր ելաւ առանց ծոռնիքը դողալու : Վահանայի ժողովուրդեան դարձաւ և ըստ խեղճն և դժբաղդն Վիւնստ իր յանցանքին մեծ և սոսկալի ըլլալը կը խոտովանի. և աստուծոյ առաջ

խոտովանելէն ետքը մարդոցմէ ալ թողութիւն կ'ուզէ, կը փախալի որ իր մահը ուրիշներուն իւրաքանչիւր մարդկային արգարութեան հրամանաւ թափելը արեւնը աստուծոյ կը նուիրէ իր մեղաց թողութեան համար : Թէպէտ կրօնից տուած միթարութիւնը կատարեալ չէրմեռանդութեամբ ընդունեց, բայց տակաւին զինքը ձեր աղօթից օգնութեանը կարօտ կը ծանցնայ : Հիմայ որ աստուծոյ առաջ պիտի ելլէ՝ կ'ուզէ որ ամենքդ ալ իրեն համար աղօթք ընէք : Եւ ներքեւ գլուխին բացին, ջերմեանդութեամբ աղօթք ըրին, գաղափարական ալ հետեւին. և անկէջ ետքը արգարութեան վիճակը կատարեցաւ :

ԱՆԳՂԻԱ : Եւրոպայի պատմեցինք որ ինկիլիզն վեհապալա թագուհին և անոր բարձրագոյն կողակից Վարդա իշխանը պատկեր կը շինեն և պըղնի մը վրայ կը քանդակեն եղբեր. և ասոնք մօտեցնալով սպարի եղբեր : Եւս ըստ Օսմանի քանի մը օրագիրները գրած ըլլալով՝ Վարդա իշխանը մէկ հետաքրքրական գաղափար մը բռնեց ասոր վրայ : Եւս ըստ որ այս թագաւորական ձեռագործները պատկերներ գործուած, և փորագրեալ պատկեր ծախող լուծարարներ մը ծախուած են. այն ալ սպարութեան իշխանը խոտովան է, սպարը բանտուն ինչ և ինչպէս բան ըլլալը երկան բարակ ծանուցանելով առանձին թղթով : Եւս բան անպատշաճ երեւեցաւ, և թագուհին ու Վարդա իշխանը խորհեցան որ ասոնց սպարութեամբ հրատարակուիլը խախտեն : Ուստի Վարդա իշխանը այս բանիս գաղափարը կանգնեցաւ գաղափարական ճամբով, և պատկերները սպարութեան երկու դէմ ըրած գանգաւոր գաղափարներ բռնել (պալի քաւ ընել) տուաւ, որ է այս. « Վարդա, Սաք Սաքայի և Վարդա իշխան, և վեհապալա թագուհին աւմուսին, երգումը կը հրատարակ իմացած ըլլալը, որ պըղնի մը վրայ փորագրուած պատկերներ ծախուած են, և այլն : Եւստի այս պատկերները չընդունեն են թագուհին և անոր ամուսինը, բայց միայն իրենց պիտոյիցը համար. և չէ թէ հրատարակելու համար : Սաքայի մէկ մամուլ կայ կ'ըսէ իշխանը, որ այս պըղնիք քանդակած պատկերները փորձելու համար քանի մի օրինակ կը տալին աւնով թուղթի վրայ, բայց այն տալու փորձերն ալ մեծ խնամով կը պահուին. որպէս զի բնաւ մէկ ատեն մը ինչ և ինչ պատճառաւ ծախու չի հանուին : Եւստի իշխանին այս գաղափարայնը վրայ գաղափարաց ատենէն հրաման ելաւ՝ որ յիշեալ արդարեւ պալիքներուն հրատարակումը ի գործ չի դրուի :

Ինկիլիզի օրագիրները այս թագաւորական գաղափարով իրենց ետքը իւրեանցի հռչակաւոր Օմիթ (Օմրիանին) գաղափար կը տալին. որ ինչպէս որ անցածները գրեցինք, մեռնելու գաղափարութեամբ էր : Եւս գաղափարութեան վրայ (Օմրիան) գիր մը հանեց, որով կը յըջընէր թէ իրեն մահուան գաղափարութեան անխառնութիւն է եղեր. որով հետեւ գաղափարութեան կերպին մէջ սխալ մտեր է : Գիտնալ պէտք է որ այս գիրը հրատարակելէն առաջ թագուհին ասոր մահուան պատկեր առանձին շնորհիւ մշտնջենաւոր արքայանքի փոխած էր : (Օմրիանին) այս գրութիւնը թագուհին ընդունեց. և գաղափարներ նորէն պիտի տեսնուէին իւր լանտայի Տուրքին մայրաքաղաքին թագաւորական ատենալը :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ : Եւրոպայի իրաւական թաղաքի մարդիկ զեղեցիկ նաւակատիր պատմեցինք, ուր ներկայ գտնուեցան իրաւական թագաւորը, և Գերմանիայի ընդհանուր կայսերութեան տեղաւոր իշխաններէն մեծ դուքսը : Եւստի կողմէն երկու կողմեր, և սրբազան Պապն ալ հոն հրաւիրուած էր. որ թէպէտ Հռոմէոյ խառնութիւններուն համար չի կրցաւ երթալ, բայց Վարդապետին իշխանին ձեռքը մէկ փառաւոր և շատ փարպետաշէն սրկի մը խրկեց որ թէ իրկողին համար և թէ չէնքին կատարեալ վարդապետութեանը համար իրեւանի գանձ մը նոյն եկեղեցւոյ գանձարանին մէջ պահուելու յարմար դատեցին :

Գերմանիայի ամէն տեղ շատ անհաւատներ և անհաւատներ և հատարակապետականներ և բոլոր թագաւորներն և անոր մահաւոր կարծեացը գործադրութեան գլխաւոր տեղն է Վարդա, բայց ասոնց երեսն ելած խառնութիւնները բոլոր Գերմանիա տարածելու վախ կոյ. և շատ տեղ ալ ելած աղմուկները և շփոթութիւնները այս երկու զոր արդարացուցած են : Եւստի համար Հռոմէականներն ալ իրենց կողմը զորացնելու համար ընկերութիւն մը հաստատեց և նեմիլի լեզուով օրագիր մըն ալ հրատարակել սկսեցին Վարդա քաղաքը, որուն ստորագրութեանը քիչ օրուան մէջ հա-

ղար ութ հարիւր հոգին անցեր են :

Հռոմէական եկեղեցականներն ալ Հռոմէոյ պապին հաճութեամբ Պալիքայի Վարդապետի քաղաքը մէկ եկեղեցական ժողովը մը պիտի ընեն և արդէն Գերմանիայի երեւելի տեղութեանց արքեպիսկոպոսներ և եպիսկոպոսներ և կանոնադէտներ և երեւելի գաղափարներ ժողովուած են : Դուրսը պիտի ըլլայ եղբեր նոյնմեքերի մէջ. և առայս ժամ տակաւին Վարդապետի երկրէն եպիսկոպոս չկայ եղբեր հոն :

— Պաշտպանութեան աղբային ընդհանուր ժողովոյն մէջ հոկտեմբեր 23 ին խնդիր եղաւ գերմանական այլ և այլ իշխանութիւններուն Գերմանիայի կեդրոնական կառավարութիւնը ծանցանքուն և ընդունելուն վրայ : Գերմանական պետութիւններուն շատը աղբային ընդհանուր ժողովոյն յունիսի 28 ին հրատարակուած օրէնքը իրենց երկիրներուն մէջ հրատարակեցին, և ժողովուրդը միաբան այս օրէնքին հաճութիւն տուաւ. որով կեդրոնական կառավարութիւնը ընդունած եղան : Պալարիա և Հաննովեր և ուրիշները յայտնապէս ալ այս կառավարութեան հաղանդեցան : Ուստի կեդրոնական կառավարութիւնը իրօք ծանցուած է, և անոր հրամանին պիտի հնազանդին Գերմանիայի գրեթէ ամէն պետութիւնները խաղաղութիւնը հաստատելու և ներքին կարգը պահելու, և գերմանական կայսերութեան Տանիմաքայի հետ ունեցած պատերազմը առաջ տանելու համար : Վարդապետ մեկալ գերմանական պետութիւններէն քիչ նշան ցուցած է մինչեւ հիմայ գերմանական կայսերութեան հաղանդելու. բայց ասոր պատճառն է իրեն տեղութեան երկիրներուն մէջ խառնութիւններէն և պատերազմներէն ծագած դժուարութիւնները : Եւստի ամենայնիւ Վարդապետի կողմէն Տանիմաքայի պատերազմին համար Գերմանիայի օգնական սրուելու զօրքը պատրաստ են :

(Գոստոս 6 ին Վրուսիայի կողմէն եկած լուրը այս գիտ այն գիտ եկել պահաւ խօսքերու և աղմուկներու պատճառ եղած էր. հոկտեմբեր 23 ին եղած ժողովին մէջ գերմանական կայսերութեան ներքին գործոց պաշտօնեայ նախարարը կեդրոնական կառավարութեան խրկուած թուղթ մը կարդաց. որով Վրուսիայի կառավարութիւնը իրեն ամբողջ զօրքը որ 326.000 հոգի է կը բաղկանայ, կայսերական զօրք սեպելով ընդհանուր գերմանական կայսերութեան իշխանութեան տակը խօթեր է : Գերմանիայի գետնական գործերուն վրայօք յիշեալ նախարարը կ'ըսէ որ, որ պետութիւնն որ իրենց կողմէն Պաշտպանութեան իշխանութեամբ գետնական խրկած են, գերմանական կայսերութիւնն ալ անոնց երկիրները նստելու համար գետնական կը խրկէ. և ասանկով գետնական երթալու տեղերն են Պրուքէլ (Վէլքիքա), Վալիւն (Վերիկայի միալեալ նահանգները), Վէնա (Օւրիցերի) և Վահէյ (Վիլմէն) : Օսմանեան տեղութեան հետ ալ գետնական կայսերութեան սկզբնաւորութիւն եղած է : Եւստի և Փարիզ ալ կեդրոնական կառավարութեան կողմէն արտաքայ կարգի գետնականներ խրկուած են :

ԱՒՍՏԻՆԱ : Եւրոպայի 1 ին Վալիցիայի Էմպերի քաղաքը անագին խառնութիւն մը եղաւ : Օսմանեաններուն ու աղբային պահապան զօրաց մէջ կռիւ մը ելաւ. զինուորներուն ձէնեալը կռիւը կողմէն համար զինուորներուն հրաման ըրաւ որ ձմեռանցին երթան : Եւստի պահապանները զէնք առին, և իրենցմէ երկու ընկերութիւն բաժնեցին, որ թնդանօքներուն առաջը կայնեցան : Եւստի թնդանօք նստուեցաւ. շուտ մը քաղաքին թագերուն մէջ քանի մը տեղ մարտիցներ շինեցին : Եւստի հրամանատարը Վ. Հայմերէ, քաղաքացիները բռնեցին բանտը գրին աղաւ յին պահապաններուն պահակերանցը :

Հասարակ ժողովուրդը այս պահակերանցին վրայ վաղեց. հարկ եղաւ մէկ գունդ մը ումբաձիգ (խումպարաձի) բերել պաշտպանութեան համար : Բայց շատ զինուորներ վիրաւորեցան : Վարդապետը կողմէն պատգամաւորներ եկան. քաղաքը հանդարտեցնելու իրենց վրայ առնելով կը խնդրէին որ զօրքը ցուցն : Բայց ձէնեալը կը պնդէր որ մինչեւ որ փողոցներուն մէջ չընուած մարտիցները չի քահուին նե՛ զօրքը տեղերին չեն երթար : Բանը ասանկ տեւեց մինչեւ նոյնմեքեր 2, առտուն ժամ 7 : Եւստի ալ կը կարծէին որ բանը խաղաղութեան պիտի լըմնայ. բայց մէկէն ի մէկ բաղմութիւնը մարտիցներուն գլուխը եկան կարմիր դրօշակ մը տընկեցին. սկսան մարդ ժողովելու թմբուկը զարնել. կռիւը սկսաւ : Եւստի պատգամաւորներ ձեռք հրացան նետեցին. երկու զինուոր զարնուեցան մեռան. ուստի զինուորները հարկ սեպեցին թնդանօքները բանեցնել. և մարտիցները թնդա-

նօգուլ փոփոխելն : Խառնարանները համալսարանին առջևի հրապարակը ժողովուրդն , բայց համալսարանն ալ վրան ֆիլիզիկայի քննարկեցաւ . և կրակը քովերուն հաղորդելով խել մը տեղ պոյրեցան : Լոյսն մէջն էր քաղաքական կառավարութեան խոր հրդարանը :

Կէս օրուան ատենը ճէնէնային քով ապահովութեան ժողովոյն անդամները վճռեցին որ քաղաքը հնազանդութեան տակ միտնէ սա պայմաններով : 1 . Լքու տեմեան ըստ 1 էգէնընցրուի : 2 . Կայսեր կողմէն զօրապետի մը հրամանատարութեամբ աղբային պահպան զօրաց կարգադրութիւն ըլլայ : 3 . Բօլոնիայի արծուէ նշանը կրելը արգելուի : 4 . Գրքերցիները ամէն ալ քաղաքէն դուրս հանուին : Օրոտար ըսաւ . թէ որ այս բաներս հիմայ ան միջպէս չըլլան նէ քաղաքը պաշարման վիճակի տակ կը հրատարակեմ : Սուրհանդակը երաժ ժամանակը քաղաքը հանդարտած էր , բայց կրակը շատ վնաս տուաւ . Գրքովի անունով զրուցուած փողոցը դըրեթէ բոլորովին այրեցաւ :

ՍԱՌՏԵՆԻԱ : Գերմանիայի կեդրոնական իշխանութիւնը իր կողմանէ Սառտեմիս գետուան դաշտը Գ . Հէքէրին միջնորդութեամբ Լադրիայի և Սառտեմիայի թագաւորութեանց մէջ հաշտութիւն ընելու և խաղաղութիւն հաստատելու միջնորդ ըլլալուն խօսքը բացաւ : Գ . Հէքէր համոզելու համար որ այս բանի մէջ միտնելը միայն Լադրիայի ընդհանուր խաղաղութիւնը հաստատուելու պահելու բազմաթիւն առաջ եկած բան մըն էր , ի մասնաւոր Գուռիսի կառավարութեանը որ Գերմանիայի կեդրոնական կառավարութիւնը արդէն Լադրիայի օգնութիւն տալու համար պէտք եղած միջոցները ի գործ դրած է , որ Սառտեմիայի տէրութիւնը նորէն Լադրիայի դէմ ծեծ բանայ նէ ետ քաշուելու հարկադրի :

Գերմանական դաշնակցութեան զօրքը Լադրիայի կայսեր յանձնուած են որ իրեն պէտք եղածին չափ անոնցմէ առնէ իր գործոյն համար , որ պէս զի Լադրիայի մէջ երաժ խաղաղութիւնները զբաղելու համար Ռատեյքի Սառտեմի սպարապետը Իգարիայէն ետ կանչելու ջարկադրի . և Լ օմ պարտիա գտնուած Լադրիական բանակը ասով չի տկարանայ : Պալլէրայի կառավարութեան կողմէն կեդրոնական իշխանութեան արուելու զօրքն ալ ժողովուած են , և Լ օմպարտիայի սահմանակից Գիւռու և Դիլիսի գաւառները մոցընելու պատրաստ են , երբ որ Ռատեյքի Լ օմպարտիայի կուլը յաջողութեամբ առաջ տանելու համար ասոնցմէ օգնութիւն ուղղելու կարօտ ըլլայ :

Գ . Հէքէր այս բաներս անկեղծութեամբ Սառտեմիայի կառավարութեանը իմացուց . հասկընդունելու համար որ , Լադրիայի դէմ պատերազմը մինչեւ հիմայ Սառտեմիայի համար յաջող երթալու նշան մը չէ ցըցուցած . և ասկէջ ետքը աւելի վնաս և գէշութիւն ալ կրնայ բերել . և Գերմանիայի կեդրոնական իշխանութիւնը աղէկ հասկըցած է ըստ . որ օտար տէրութիւններուն մէջ իրմէ աւելի յարմար մէկ ուրիշ չկայ խաղաղական պատերազմին իրեն միջնորդ մէջ մըտնելու . մանաւանդ որ Սառտեմիայի թագաւորին միտքը և բըռնած սկըզբունքը ինչ է նէ Գերմանիայի կեդրոնական իշխանութիւնն ալ իրեն կանոն նոյն սկզբունքը բըռնած է . այսինքն աղբին միութիւնը վերանորոգել . տարբերութիւն միայն այս է որ կեդրոնական իշխանութիւնը գերմանացուց աղբին միութիւնը կ'ուղէ . և Սառտեմիայի թագաւորը խաղաղացուց միութիւնը կը փափաքի : Լադրիայի խորհրդարանութիւններու վրայ հիմնելով Գերմանիայի կեդրոնական իշխանութիւնը կը յորդորէ Գուռիսի գիւհանը որ աղէկ մը խորհիւն . արդէն այնպիսի եղանակ մը չէն մի կրնար գըտնել խաղաղացուց աղբային միութիւնը նորէն հաստատուելու , ինչպէս որ գերմանական դաշնակցութիւնը Գերմանիայի աղբին միութեանը համար գտաւ . ուրուն քանի մը ամբողջացուցիչ մասունքները , ինչպէս են Լ օքսէմպուրի իշխանութիւնը Դիլիմէն կի մէջ , և Դիլիմէն և Զօլդայնի գրքութիւնները Տանիմաքայի մէջ , անանկ տէրութեան տակ մնացած են որ գերմանական տէրութիւն չեն սեպւելի . բայց Գերմանական դաշնակցութեան վերաբերեալ գործերուն նկատելով Դաւանքֆօդի կեդրոնական իշխանութեան կախումը ունին :

Կեդրոնական իշխանութիւնը այս կերպով Իգարիայի և Լադրիայի մէջ միջնորդութեան մտաւ նէ ֆուանսըն և ինկիլիզն միջնորդութիւնները ետ ձըգընու և ինքը անոնց տեղը անցնելու համար չէ , այլ մանաւանդ անոնց միջնորդութեանը առաջինն աւելի ուժ տալու համար է :

Ղէնօլայի մէջ մեծ աղմուկ եղաւ : Հոս հասարակապետականներու մէկ ժողովք մը կայ լիւքսը Էրալիս (շըլանակ խաղաղական) անունով , որ ամէն

անկարգութիւններու աղբիւր մը եղած է : Գուռիսի քաղաքը հրատարակուած առձեռն ըսուած օրագիրը Ղէնօլայէն գրուած նամակ մը կը հրատարակէ , որուն մէջ կը պատմուի որ , Հ . Լ օքսէմպուր Լադրիայ կարգաւորը լիւքսը Էրալիսի պըզտիկ գըրուածք մը հրատարակելով , այս ժողովքին անդամները սատարի կ'առողջեցան . սահմանադրական կանոնադրութեան կուսակցիները մէկ գիւհն , որոնց կողմն էին Էրալիսի ըսուած գուռիսի զինուորները սահմանադրութեան թշնամիները մէկալ գիւհն , ըսկըսան իրարու հետ պատերազմի : Օրքերէն բազմութիւն խուժ մը ժողովքին տեղը գային կոխեցին . ժողովականները դէմ կ'եցան . և սատարի կուլ եղաւ : Քաղաքապաշտ զօրքը վրայ եկաւ , զինուորները հանդարտեցուց , և քանի մը խառնարաններ ալ բըռնեց , ուրիշ տեղեր ալ ասանկ կուլներ եղան : Լքէք հոգի վերաւորուեցան . և երբն ալ անտարբեր մարդիկ , ոչ մէկ կողմէն էին և ոչ մէկալէն . գիւհուածով կուլայն տեղը գըտնուած էին . երկուքը Լ օմպարտիայի օտարական . և մէկն ալ թնդանօգա ձիւք զինուոր մը : Լ օքսէմպուր հասարակապետականները քաղաքին մէջ ցրուեցան տեսակ մը գըրգուիչ երգ կանչելով . և հասարակապետութիւն քարոզելով : Ինքնագրեցի զօրքը գիւհերը միջնու լայս քաղաքին պահպանուէր համար պարտեցան , և քաղաքը հանդարտեցաւ . բարեկարգուիլ նորէն հաստատեցաւ :

ԶՈՒԻՑՑԵՐԻ : Ուռի և ստորին Ուռտէրօլայ տէն գաւառներուն բնակիչներուն անհամար բազմութիւնը իրենց գաւառական կառավարութեան ատենին մէջ որոշեցին որ նոր շինուած դաշնակցութեան պայմանները չընդունին : Իրենց կողմէն յատուկ պատգամաւորներ ընտրեցին և հէլվետեան դաշնակցութեան ընդհանուր ժողովքին խորհրդին , որ իրենց քաղաքական և կրօնական իրաւունքներուն պաշտպան կենան հոն . որովհետեւ այս երկու գաւառներն ալ բնակիչներուն մեծ մասը հռոմէական են , և հէլվետեան դաշնակցութեան ընդհանուր ժողովքին մէջ բոգեւտանները զօրաւ նախ կրնան ասոնց կրօնական իրաւունքներուն դարձել , ինչպէս որ Դուիպուրի գաւառի հռոմէական բնակիչներուն դպան , եպիսկոպոսին բանտը գնելով :

ԹՕՍԲԱՆԱ : Ֆիռէնցէ քաղաքին մէջ նախաբաններուն փոխութիւն ըլլալու պատճառաւ Լ օքսէմպուր քաղաքը նորէն խառնութիւն եղաւ : Գ . Լ օքսէմպուրի Թօքսանայի մեծ գըքին հետ այս բաներու վրայ խօսելու համար Լ օքսէմպուր ճամբոյ երաժ ատենը աղմուկը սկըսած էր , և Թօքսանայի ալ և ալ քաղաքները թուղթեր կը խրկուէին : Հասարակութիւնը բերդերը և ամրոցները բըռնած էր , և չէին ուղեր որ Գ . Լ օքսէմպուրի Թիւռէնցէ երթար : Լ օքսէմպուր ալ ձորը հասնելով իր կամար քաղաքին մէջ ունեցած պաշտօնէն հրաժարեցաւ . հրաժարումը ընդունել առաւ , մասնաւոր քաղաքացուց կարգը անցաւ , և ասանկով հընարքը գտաւ Թիւռէնցէ երթալու , ուր որ մեծ գուռիւր զինքը կանչած էր , և ինքն ալ իրեն հայրենասիրութեամբ կը պարտաւորէր երթալու , որ իր հայրենեաց աղէկութեան հարկաւոր եղած բաներուն վրայ մեծ գըքին հետ խորհրդակցի :

ԱՄԵՐԻԿԱ : Ինկիլիզն Դօնիլի Բօք օրագիրը կը պատմէ թէ , մէկ ստակալի փոխարիկ մը Սանթա Լուչիայի հիւսիսային կողմի կղզիները տակն ու վրայ ըրաւ օգոստոս 21 ին գիւշերը : Լայն միջուրի քանի մը անգամ ալ երկրաշարժ եղաւ : Փոխարիկին աւելի սատարութեամբ պատահած տեղերն են Սան Թօմազ , Սանդա Բաօչէ , Լիւիլիօս , Բիլդալիս , և Կուաուալուբա կղզիները : Բիլդալիս կղզին մէջ չի կործանած միայն մէկ տուն մը մնաց : Սեպտեմբերի 9 ին ալ Սանդա Լուչիա կղզին երկրաշարժ մը պատահեցաւ :

— () Գոստոս 9 ին իրիկուան ժամ Լ օքսէմպուր քաղաքը մը մնալով (ըստ եւրոպացուց) , երկրաշարժութեան սատարի ցնցում մը իմացուեցաւ Սօնթօլիտէ քաղաքը , որ քանի մի անգամ կրկնեց . և նոյն միջոցին ահագին ձայն մըն ալ կը լսուէր գետնին տակէն : Շարժումը արեւմտեան հարաւէն դէպ ի հիւսիս էր , ոչ քաղաքը և ոչ ծովեզերքը մէկ ծանր ձախորդութիւն մը չի պատահեցաւ . ուստի կասկած կ'ընէին , գուցէ Ուրուկուայի և Լիւգուալիսի և Ռիօ Կուանտէ գաւառներուն կողմերէն լուր առնելու կ'ըստաւէին :

Ե.Օ.Գ.Ե.Յ.Ի.Ն

Յայտնի է որ մինչեւ հիմա աղբային գետու գոյն ժողովքին օրը երեքշաբթի էր , բայց այս օրը

ժողովականաց սեպհական գործերնուն պատճառաւ յարմար չի գալուն այնպէս սահմանուեցաւ որ ասկէ ետեւ հինգշաբթի օրերը աղբային գետուցին ժողովքի օր ըլլայ և հետեւեալ օրը անմիջապէս հոգեւոր ժողովքի օր : Լայս լուրը հարկաւոր լուր մը ըլլալուն մեր աղբին փութացանք այսօր հրատարակել :

Հայաստանիայն Քաղաքաձօն Ժրոյ Լիւրոյ և շրջակայի նորա ի հնոյ Դիւլիս յարգ Դիւլիսի պիւնթիլի և Էիլիլիս Եիւլիս լաիոյ և յիւրոյ , և նոյնի արշաւագրութեանց սարագարութիւնն է :

Շարունակութիւն 1 :

Ե Կ Ե Զ Ե Թ Գ :

Լադրիայ մայր եկեղեցւոյն արեւելեան և հարաւամէջանկեան ի դաւ ի վայր տեղ ուղ գէտ Լ օքսէմպուրէան դետն գմբէթայարի և գեղեցիկաչէն կայ տուրք եկեղեցի մի , (զոր այլապէս նախընթաց իրիսէ կոչեն) ամբողջ և անքակ ըստ ամենայն մասամբ , ի ներս և յարտաքս ի գաւթին ի վերայ ծեփիցն դեռ և սկան նկարեցեալ խորհրդաւոր պատկերը որոնց և զանազան նկարք ծաղիկանց և կենդանեաց գոյն ըզգոյն ընտիր ներկօք . և առնթիւ ամենայն պատկերացն գրեցեալ կան անուանք իւրաքանչիւրոցն յունարէն և վրացերէն գրով . անկարծիք երեւի թէ յոյնք և վերք ի տէրութեան իւրեանց սեպհակա նեալէն զեկեղեցիս զայս ինքեանց : Ունի երկայնութիւնն խորանաւ հանգեթ 16 և կէս զրոյ . և լայնութիւնն 10 և կէս զրոյ , և բարձրութիւնն չափաւոր . կից ընդ որմով ի վերայ չորից սեանց կաւ մարտկապ կառուցեալ է գմբէթն ունեւով յինքեան 8 լուսամուտս : Լա եկեղեցին 6 լուսամուտս :

Գոն յաջ և յահեակ խորանին կրկնայարի չ . աւանդատուք փոքրաքանակ ի վերայ միմեանց յորմն խորանին . ներքինքն ունին մի մի լուսամուտք ընդ արեւելս . իսկ վերինքն կրկնակի ունին ընդ արեւելս և ընդ արեւմուտս , որ հայի ի մէջ եկեղեցւոյն : Լալիւրդմեան ներքին աւանդատուէն զերկուս ունի զդուռն , մին ի մէջ խորանին և միւսն ի մէջ գաւառն բացով : Եկեղեցիս միմայն զարեւմտեան դուռն ունի : Լալիս զրանս ի վերայ 6 սեանց կառուցեալ գաւթի մի ունի կամարակապ , կամարքն դեռ եւս կան , այլ գմբէթ գաւթիս փլուցեալ է :

Ինչ հիւսիսակողմն եկեղեցւոյս կից ընդ որմով կամարակապ մատուռն մի կայ աւերակ , որպէս գուռն ի մէջ գաւթիս է :

Ի հարաւակողմն յորմն յարտաքուստ գրեալ էր այս արձանագիրս :

Թ . Թովիս ՈԿԴ Շնորհին Լուսուծոյ Լրակալայի Սպասարար և Սանատու Լուսուծոյ որդի Սմբատաւրենց Սալեմայ ետու զտունս ի սուրբ Գրիգորոյ , որ ի հինն Լաւիլիսին տիրաց և աղաւացու լուսաւորութեան լուսաւորչին Գրիգորի . և զարգարեցի բաւաւորեով . արդարեւ ոսկով և արծաթով Սարտիրոսաց և մասամբ Լուսուծունիալ և տէրու նի զինաւորականաց և իշխանաց և կարգեաւորութեան տանց իմոյ Շահնշահի և որ իմ գանձով և վըճաւմ հայրենասիրաց և զոկողուցն կէսն ցաւմաք ծովն բոյր իս . ու է քաղաքիս հայրենիք բազնիս ու մին իմ որդա արտուն ու մարագն զոր գընեցի կալն և բալն ցերիվիլ ձորի դուռն ինչպիսիք տըն ու գետ եզերն , շնր քաւր գըլ ցորին ջաղացն . Թարվն շնաբարն գ . դան գնու դրան կուղ պակն բոյր յգի ն . յօշական այգի ն . կոշեգի ն . յարաւրեանց , և այլ բազում գբաւ կնած էր զըստար ձաւրին իմ գրիլ , և զլանքն բեխեցնովն սուրբ Գրիգորոյ վանացս հոգաւոր . զոր ինչ արձանագրեալ է խառնակ ջաղացն ծառայս Լուսուծոյ խառնակ , զինչ և իցէ կայնին և զՀոգայի ժառանգեցեց ի գըրկայս համարս տայցեն առաջի Լուսուծոյ :

Լալիս թէր այս արձանագրութեանս գոյն եւս թ . արձանագրութիւնք , բայց բարձրութիւն որմայն յայլուութիւնք տառիցն և անսովոր գծագրութիւնք և յաւեալ ի ներքին յատակի որմայն վիհալ ցեալ անկանգնելի վայրքն շնեցեցին հանդարտիլ մեղ անգ . վասն որպէս երկուցեալ ի վտանգաց գըրմանէ զանց արարաք զնոքք :

Եկեղեցւոյս այսօրիկ յարտաքուստ յերեսս որմայն ի յերիս կողմանս գան բաժանեալ խորանաձե կամարք ի վերայ կրկին սեանց կից ընդ միմեանս յօրինեալք ի 30 կամարաց . և ի վերայ սեանցն կից ընդ միմեանս զանազան կենդանեաց և թռչնոց պատկերք զարմանալի ծարտաւորութեամբ թանգաւ կեալք : Լայնակ և գմբէթիս արտաքին յօրինուածն ի 16 կամարաց կրկնակի սեամբ խորանաձե բաժանեալք , և աղբի աղբի գեղեցիկ քանդակաւ գործութեամբ փառազարդեալ . զորս ոչ բաւեմ գըրով պատկերացուցանել :

Լալիս եւս յորմն ի ձախակողմն գրեալ կայր

և այս արձանագրութիւնս :

Ժ. Թիվս 28-ը Վթապակի տմիր սոյապար
Հասնչահ իմ ծիկնուբար թուխուցէս մաթէս և
իմ կենակիցս Թեհնի և իմ եղբեր Սարկոս յայս ժա-
մըս որ պարոն ողորմեցաւ զվանքս մեզ երէտ, վաղ
բարեպաշտ Տիգրան շուր ետ բերել ՚ի վանքս ու ՚ի
յանտիրութեան և խախտեալ էր և կտրեալ. մեր
վտան արեւաշատութեան Հասնչահի և խուանդը-
զին և իրենց որդւոյն Օլաբարի և վանս մեր հոգւոյս
յիշատակ բերաք զըւրս և հաստատեցաք յիշեցեք
՚ի Վրիստոս :

Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ի Դ :

Աւագ մայր եկեղեցւոյն քաւորդ մի հեռի ՚ի
ձախակողմն ՚ի ձորամիջի ՚ի վերայ Վրաբեան գետոյ
՚ի քարաժայռ տեղով առանձին վանք մի կայ հաս-
տատեալ բնակարան միայնակեցաց. շինեցեալ ՚ի
կարմրագոյն քարերի երկու մասուով կից
ընդ միմեանս յոյժ գեղեցիկ և նորաշէն ամբողջ
ընթեմբ վայրին : Վմբեթ միոյն ունի 4 լուսա-
մաւտ. և մատուռն եւս ունի լուսամուտ 4 : Աշէն
բոլորակաձեւ կից ընդ որմով ՚ի վերայ 6 սեանց
հաստատեալ գմբեթն, երկայնութիւն և լայնու-
թիւնն միաչափ 4 և կէս զրայ : Իսկ միւս մասուռն
ընդ հիւսիսակողմն որ ընդ հարաւակողմն է, ունի
լուսամուտս զերկուս. և յերկուս կողմանս սեղա-
նոյն պատուհան խորհրդանոցի փոքրիկ : Երկայնու-
թիւն մատրանս 3 և կէս զրայ, և լայնութիւնն 2 և
կէս զրայ : Այս մի դռնը սոցա ընդ արեւմուտս :
Եւ առաջի դռանց ունին գաւիթ ՚ի վերայ 6 սեանց
կամարակերտ շինեցեալ կամրագոյն սրբատաշ քա-
րամբ : Եւ ունի թաղեցեալ ՚ի գաւիթս գերեզ-
մանք միայնակեցաց 6 առ դրան մատրանց : Եւ ՚ի
վերայ դրան փոքր մատրան գոն 6 հատ քարակոփ
փոքրիկ գեղեցիկ խաչք ՚ի յորմն : Իսկ միւս մատրան
դրան վերայ, և յարտաքուստ ՚ի չըջապատն զարմա-
նալի հիւսուածովք քանդակագործ ճարտարութիւն
գոն. զորս միայն աչք տեսանել հարկ է փափաղու-
ղաց : Աստանոր զարձանագրութիւն ինչ չգտաք :

Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ի Ե :

Աւագ եկեղեցւոյն արեւմտեան և հիւսիսային
յանկիւնն իբր 20 րոպէ բացակայութեամբ զարմա-
նալի և հիւսցման արժանի շինուածք մի կայ (զոր
այլադրէք տեղոյս չըջակայիցս նուշ բէվանըն միւթ-
վախը տըր ըսին. բայց ոչ) Թէ միջի և Թէ գրսի
նս առաւել յարեւելեան յորմն յարտաքուստ քան
դակագործեցեալ անհամեմատ ճարտարագործու-
թեամբքն. զոր տեսեալ յայտուշ մնալով յարտա-
սուս հարեալ դառալիսն մուտքաք հաւաքմամբ
մեծաւ. աւաղ աւաղ հայոց աշխարհ. ո՛ր արդեօք
մրցիսի երջանկութեամբ վայելելն երանելի խաւ-
նիք մեր զայսպիսի վայելչութիւնս : և զմերք բնա-
կութիւն հարց մերոց յաւէտ կործանեալ և մեր
տարաբազաք տարադրեալ զրկեցեալ եմք ՚ի վայել-
չազարդ և ՚ի դրամատիկ վայրացս : Արդարեւ ըն-
չըքնաղ քանդակագործութիւնն շինուածոյս այսու-
րիկ և դանհամեմատ հիւսուածս և զձեւս դորս ոչ
բաւականալով պատկերացուցանել ՚ի վերայ քարով
զեւթ թողում ՚ի գիւղող պահու արուեստահար նը-
կարչի և բերիմ ՚ի կարեւոր ծանուցանելին :

Ի ներքս շինուածոյս ՚ի հարսւտային անկեան սեան
վերայ գրեալ էր արձանագրութիւնս այս :

Ա. Թիվս 28 : Հնորհիւն Վրաբեանց եւս Վր-
բուղէս որդի Իւանէի Թոռն մեծացն Օլաբարիսի
եկի յԱնի հրամանաւ Հասնչահի, տեսի զքաղաքս
աղբատացեալ և խախտ ՚ի վեր մնացեալ, զի շատ
հարկ էր ՚ի վերայ դրած, որ ՚ի սկզբանէ չէր եղեալ.
եւ գ. հարկ ՚ի վեր կարալ վանս երկար կենդա-
նութեան և արեւաշատութեան եղբարցն իմոյ Հա-
հրնչահի և իմ և վանս իմ նախնեաց գերեզմանին
համար թողի զեղինն հաղըն զկողմնն համբլէն
ղոջնարին, աղչալին. եթէ որ յիմ աղգէ լինի, ե-
թէ այլ ուստեք, որ զյիշատակս մեր հաստատուն
պահէ՛ աւերհի յամենակալէն Վրաբեանց :

Ի մէջ շինուածոյս ՚ի յորմն հիւսիսայն դռնն մի
կայ (որ է դռնն եկեղեցւոյն) ՚ի վերայ այսր գրան
միջի կամարն գրեցեալ կայր այս արձանագրութիւն
անթուական :

ԺԲ. Յանուն Վրաբեանց եւս խաչատուր ետու-
ղիմ գանձագինս արաւոյթ ստորինս ՚ի սուրբ Վա-
քեալս իմ ոգւոյս և իմ ծնողոցս. և պարսին սոյա-
ստուրք սորա ՚ի տարւոյն եւ. աւր ժամ առնեն ան-
խախտ. և եթէ որ հակառակ կայ գրոցս ստորիկ
յաւաղաց, կամ յրնտանեաց, կամ յաւատարաց
ՅԺԸ նդովեալ եղիցի հոգւով և մարմնով անբւժա-
նելի : Կից ընդ սմին գրեալ կայր և այս յիշատա-
կագրութիւնս :

ԺԳ. Թիվս 28 : Հնորհիւն Վրաբեանց եւս Վրա-
բուղէս որդի Վահրամայ իշխանաց իշխանի ետու-
ղիւնուտի տրան ՚ի սուրբ Վաքեալքս վանս եղ-
բաւր իմոյ Վրիգորոյ առաջնութեան և կենացն եր-

կարութեան, Թէ Վրաբեանց կամի :

Արեւելեան կողմն շինուածոյս (որ յայտնեցաւ
զանդակատուն գոլ ՚ի վերայիշեալ արձանագրութեց
ընդ հիւսիսակողմն (Վաքեալց անուամբ կից ընդ-
իւր աւերեալ եկեղեցւոյն) յաջակողմն լուսամտին
կանգնեցեալ կայ յորմն զարմանալի քանդակագոր-
ծութեամբ մեծ խաչ մի կարմրագոյն քարէ 5 զրայի
չափ բարձրութեամբ և 2 զրայ լայնութեամբ. յու-
րում գրեալ կայր այս արձանագրութիւն :

ԺԴ. Վրաբեանց հաւանց և ընտրեալ սուրբ միայ-
նակեացն գանձակեցի, որ ընդ ծէ. ամ յանապատի
կեցեալ խոտաճարակ և անտես ՚ի մարդկային տեսու-
թեան, և եկն ՚ի քաղաքս ՚ի տուշութենէն Վրաբե-
անց առժամայն հրաման ՚ի տեսուհէ հասեալ փո-
խեցաւ մշտնջենաւոր կենանս. և թաղեցաւ պան-
դրխտուրէն ՚ի գերեզմանս աշխարհականաց. և
զիրք սուրբ ոսկերացն որ ափշտակութիւն առնէ
տեսն այն արտաժեւոց. և ես տէր Վրիգորոս սահ-
մանեցի զՎրաբեանցանին կիւրակէն աւրն յանունն
սորա պատարագել զՎրիստոս. ով գնմա մուտքն
յոթնուէս հանէ կամ ուղեւ իշխէ լայնէն և Յու-
գայն չափ նդովեալ եղիցի ամէն :

Արեւելեան յորմն կամարին մէջ արձանագրեալ
էր այսպէս : Թիվս. 28 :

ԺԵ. Ողորմութեամբն Վրաբեանց եւս խուանդը-
զէս զուգակից Վթապէի Հասնչահի որ յայտմ ամի
եւ յաշխարհէս. արտմութիւն մեծ եղեւ մեզ և
աշխարհին արեւելեան. ես ամուսնին իմ դուստր
Հաղաթին սահիւղ դիտելն և պարծն Օլաբարին Թո-
ռն Իւանէի Վթապէիկն և իմ որդիս իմ Օլաբարիս
յաղագս պատրանին հոգւոյն փրկութեան և եղբարց
մերոց երկար կենդանութեան ՚ի մեր հայրենիք քա-
ղաքս ՚ի Անի Թողաք զկալերոյն և զիշխանոցն գհամ-
բրեան և զգոնադիրն մեծի և զփոքու, որ և զան-
րահագս խափանել ջնայ, Թէ հայ լինի կամ վրացի
կամ տաճիկ հանդիպի և գատաղարով Վրաբեանց,
մատակից և գեհնակից սատանայի եղիցի. և վը-
րային կրքուն և անիծած լիցի. և տաճիկն ՚ի Վր-
աբեանց փառաւորեալ փեղաբարոյն ամաւթով և
սեւերես լինի, իսկ որք հաստատուն պահեն զա-
նաղս մեր մինչեւ ՚ի կատարած աշխարհի աւերհիւն
ամենակալէն. որք այս բանիս հակառակ կենան նը-
ղով որդէս զՅուգա և զլայցն : Այս բարիս և ու
ղորմութիւնս հաստատեցաւ յամիրապետութեան
պարոն Հիւլին պտուղ գրիչ :

Արեւելեան յաջակողմն սեան վերայ կցորդեալ
կամարին վերայ գրեալ էր այս արձանագրիւն :

ԺԶ. Կաման Վրաբեանց և հրամանաւ սորոն
Վրաբեանց եւս միւթար որդի Վրիգորի ուցիսին որ
Վնայ . . . վանս արեւաշատութեան թողի ջնայ
յըն յուսամենց զթամբն և զգահիկ վանս պարոն
Ղաղին հոգւոյն. եթէ ՚ի մեծաց կամ ՚ի փոքրեց
զայս արձանս խափանէ, մարդնէն նդովեալ լիցի ՅԺԸ
հայրապետացն. մասն և բաժին զՅուգայի և զլա-
յնին առցէ. և որ հաստատ պահեն՝ աւերհիւն յոյ :

Արեւելեան ձախակողմն սեան վերայ իջեալ ՚ի
միւս ծայր կամարին վերայ գրեալ էր :

ԺԷ. Հնորհիւն Վրաբեանց եւս Վրաբեանց որդի Պա-
կան որ պարոնացն Հոնանուն Վնոյ Վաղմուշ և վա-
սըն պարոն Վրաբեանց արեւաշատութեան և վանս
պարոն Օլաղային հոգւոյն թողի զՎասանիկն զԻւմ
զէն քաղաքս, և որ ՚ի գրուց գայ որ առաջն չէր
լեալ, և ներկարարն զվաճառի կնքաւանիկ չառնեն.
ով ըզ այս յարձանս խափանէ՛ գատի Վրաբեանց,
մասն և բաժին զՅուգայիկն առցէ. հաստատուն
պահաւորքն աւերհիւն Վրաբեանց : Այս բանի ա-
ռաջնորդ Մուղեղանէ և Վրիստոսուր եղեն :

Ի հարաւակողմն կամարին վերայ արձանագր-
եալ էր և այս :

ՉԷ. Կաման Վրաբեանց եւս Հապագինս որդի
Յովանէսի ետու ընծայ ՚ի սուրբ առաքեալքս
զուրբ Ստեփաննոսի էր ժողովողս իւր կալերովն
զոր յաւաշն չորթերին, եւ էձ : Ող : Տուի և ա-
ռաքեալքս դարձուցի, այլ ետու զխաչ ով պահէ-
զի կէսն որ ՚ի հովթթվանց գնեւ էին, ՚ի մէկ կող-
պակ որ ՚ի յամիր համայն գնեալ է ՚ի իւրապիկրոցի
խանապոր ՚ի դրան գիմաց է վանս յիշատակի և ա-
մուսնոյն իմոյ Վաք խաթունի և գեղեցիկապիւր
և բարեպաշտ որդւոյ իմոյ Յովանիսի, և պա-
րին սպասուորացն որ յամենայն ամի ժբ. աւր սո-
տարագ : Գ. աւր Հապագին : Գ. աւր Վաք խա-
թունին : Գ. աւր Յովանիսին : Կատարաւորքն աւեր-
հիւն Վրաբեանց. հակառակքն գատին Վրաբեանց :

ԺԸ. Ի ձախակողմն ընդ մէջ առաջին սեան և
խաչին գրեալ էր : Այս է տապան հանգիստ Սա-
ղիս պատանկի, էր գեղեցիկ և յանկալի, քաղցր
լեզու որչափ ոլիտի : Թուլն 28 ի փոխեցաւ ՚ի Քն :

Այսքիկ արձանագրութիւնքս էին ՚ի ներք զան-
գակատանս : Թեպէտ կային յարտաքին յարեւել-
եան որմն ոմանք արձանագրութիւնք. բայց քա-
րինքն անկեալք և մնացեալքն ոչինչ յայտնէին :

վանս որոյ զանց արարաք :

Հիւսուածքս այս անման սուրբ առաքելոյ ան-
ուամբ կառուցեալ և այժմ հանգեալ եկեղեցւոյն
զանգակատունն է եղեր. ունի երկայնութիւն 20 զրայ,
և լայնութիւն 15 զրայ. ՚ի վերայ վեց սեան կառու-
ցեալ, յորոյ զերկուսն հանեալ հարեալ են, սրովք
և զկամարն փրկեցալ զքարինսն տարեալ են : Իսկ
չորս սեանքն հանդերձ կամարօք և ծածկթովք պառ-
ուական և գոյն զգոյն կարմիր և սեւ քարամբք կո-
փածովք կան հաստատեալք կից ընդ որմովքն : Այ-
րին կամարքն Մ այսու նշանաւ խաչաձեւ առ-
միմեանս անցուցանելով վերարկեալք են զարմանա-
լի ճարտարագործութեամբ : Իսկ սուրբ առաքեալք
անուն յիշեալ սուրբ եկեղեցին որ կից ընդ որմով
զանգակատանս ՚ի հիւսիսակողմն խաչաձեւ շինեալ և
այժմ բոլորովն յաւեր գարձեալ, միայն կիտով
չափ որմունքն մնացեալ. երկայնութիւնն և լայնու-
թիւնն միաչափ 22 զրայ : Երկուս մեծ առանգա-
տուն ունի քակեցեալ յաջ և յահեակ սեղանոյն :
Իսկ յատակք եկեղեցւոյն կամարակապ սղ մնացեալ
են : Օսնգակատանս յարեւելեան յորմն ՚ի ներ-
քուստ կան երեք լուսամուտք. միջի լուսամտի
յաջ և յահեակն ՚ի մէջ որմոյն արձանացեալ կան
՚ի վերայ կարմիր քարանց զարմանալի ճարտարագոր-
ծութեամբ քանդակեալ երկու մեծագոյն խաչք,
զաշխարհեան խաչէն ՚ի վերն յիշեցաւ : Իսկ ձա-
խակողմնանս յաղագս առաւել զարմանագործ նըր-
բագոյն յորինուածովք չնաշխարհիկ գոյնն նախկին
ստորագործքն զախան խաչին սեւանիկով ՚ի վերայ
դաստարակի կամ թղթի վերնկալեալ տարեալ են :
Ինք այսու բաղում խաչից և անթիւ արձանագրու-
թեանց զախան վերառեալ են :

Օսնգակատանս արեւմտեան և հարաւային կող-
մունքն փրկեցեալ են : Հիւսիսակողմն սուրբ ա-
ռաքելոյ տաճարն է. և արեւելակողմն տաճար կայ :
Իսկ յարտաքուստ արեւելեան լուսամտի չըջակայքն
այնպիսի չքնաղակերտ խաչկոյի նման մանուածովք
սեւ և կարմիր քարամբ գեղեցիկաշէն քանդակագոր-
ծեալ են. զոր անհնար է զկարգանչաւոյն նկարան և
զձեւան առաջի առնել աստ :

Պ. Զարմանագրի :

ՕՐԵՆՕՐԵՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յայտնէ և պարթ : Տուրհամ քաղաքի գատա-
տանին առաջը մէկ իւրանապի մը բերուեցաւ, ու
րուն համար ամբաստանութիւն կար որ կըզգանք
կորուելով գողութիւն է բերք : Այս մարդս իր յան-
ցանքը խոստովանելէն զատ Պ. Կուսովէլ գատաւու-
րին ալ կ'աղագէր որ իրեն իբրեւ պատիժ Վաղրու-
լիս կամ նոր Հօլանտա արտաքուր և եօթն տարի
հան մնալ հրաման ընէ : Վատուորը այս պատիժը
յանցանքին համեմատ չտեսնելով՝ պատժող կանոն
գրքին համեմատ ասոր անտիժ տուաւ տարի մը
բերնոր կենալ : Մարդը ներանալով մը բաւաւ. եւ
այս գողութիւնս յատկապէս Վաղրալիս արտաքուր
լու համար բրի. և ոտքին ամանը հանելով՝ որ շատ
բեւեռներ (էքսէր) գամած էր վրան, գատաւորին
գլխուն նետեց. բայց բարեբաղդաբար չիկրցաւ
զարնել : Վատուորը ասոր այս գործն ալ պատժել
չուղեց. որովհետեւ յանցաւորը յատկապէս պտու-
ժուել կ'ուզեր, անիկայ պատժելը անոր կամքը կա-
տարել էր, որով անոր վարձքի և պատուոյ տեղ
կ'անցներ. քովիններուն գարձաւ բաւաւ. նայեցէք
մարդոց կամքը չկատարողը զինքը ինչ վտանգներու
կը մատնէ. և մարդը բըռնել և բանտը տանիլ տը-
ւաւ :

Տնտեսական : Յայտնի է որ Պաւստայի մէջ
տեղ տեղ ազգային գործարան անուանով տեղեր
բացուեցան, որ աղքատ բանուորները հոն մող-
վուն բանելու բան գտնեն, և ժողովարներուն հիմ
նական գրութեանը համաձայն շատ քիչ բանեւորն
չի նայուի, ամենուն հաւասար աւուրչէք տրուի :
Պաւստայի օրագիր մը սեպտեմբեր 11 ին հրատա-
րակած թերթին մէջ կ'ըսէ. ի իսն քաղաքի աղքաւ-
յին գործարաններուն տրուած ստակին գումարն
է մինչեւ հիմայ 1,650,000 ֆրանք, (7,342,500 զու-
ռուշ) : Իսկոմ բանեւորն գինն է 30,000 ֆը-
ռանք, (որ է 133,500 զուռուշ) : Իսկ է որ բուն
բանածներուն գինէն 7,209,000 զուռուշ է վել են
աւեր. միայն ի իսն քաղաքի մէջ աղքատ այսրան վը-
նաս է կրեր ժողովարներուն գրութիւնը աղէկ կամ
գէշ ըլլալը փորձելու համար :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԿԻ ԶԲԼԱՐՈՒՄ

Յ. Գ. Սէր Կր. Չափ-
Սիւրէ Լաւիտ :

Ի Պալիկ նոր խան :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏԳԱՐԱՆԻ ՅՈՎԱԶԱՆՈՒ ՄԻԻ ՀԵՆՏԻՍԵՆ